

Oponentský posudek habilitační práce

Autor práce: **Pavel Klapka**

Téma: **Prostorové interakce a jejich konceptualizace: problematika identifikace funkčních regionů**

Vysoká škola: **Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta**

Předložená habilitační práce je zaměřená na vybraná témata spojená s definicí a identifikací funkčních regionů. Problematika regionů je tradiční geografické téma, které vyvolává dlouhodobě diskusi jak v rovině teoretické, tak i metodologické nebo aplikační. Pojetí regionu se mění v souvislosti se změnou paradigmat geografické vědy. Jiné bylo v rámci posibilismu, pozitivismu nebo postmoderních přístupů. Hodnocená práce je plně zakotvena v přístupech, které vycházejí z pozitivistických pozic. I když lze spolu s autorem hovořit i o postpozitivistických východiscích, je zřejmé, že základ leží v přístupech a metodách spojených s obdobím tzv. kvantitativní revoluce v geografii z šedesátých a sedmdesátých let minulého století. Toto tvrzení však nijak nesnižuje aktuálnost témat řešených v práci, naopak v návaznosti na diskusi o „nové kvantitativní geografii“, resp. o „kvantitativním obratu v geografii“, můžeme práci chápat jako vysoce inovativní zvláště pak v českých podmínkách.

Hodnocená habilitační práce se skládá ze dvou základních částí. První představuje teoreticko-metodologické zarámování sledované problematiky a je vstupem pro druhou část, která je tvořena devíti články publikovanými v prestižních vědeckých časopisech zařazených do databáze WoS. Vstupní část je na 37 textových stranách rozdělena do šesti hlavních kapitol se šesti podkapitolami. První čtyři kapitoly představují obecněji koncipovaný úvod do problematiky. Pátá kapitola je konkrétněji svázaná s následujícími publikovanými články. Ty jsou zde spojovány s jednotlivými problémovými okruhy členěnými do čtyř podkapitol. Šestá kapitola přináší poznámky k současnému a budoucímu postavení funkční regionální taxonomie i kvantitativní geografie v rámci geografických věd. Diskusí založenou na četných odkazech na literaturu autor prokazuje široký rozhled ve sledované problematice, především schopnost zařadit vlastní výzkumná témata do obecných souvislostí teorie a metodologie geografických věd, především pak do problematiky šířeji chápané regionální taxonomie. První část práce je doplněna rozsáhlým souborem citované literatury (xxx položek).

Jak již jsem uvedl, druhá část práce je tvořena souborem devíti článků publikovaných v prestižních časopisech, o jejichž kvalitě svědčí, že čtyři z nich jsou zařazeny do prvního kvartilu, dva do druhého a tři do třetího kvartilu pořadí podle IF v příslušné kategorii WoS. Všechny články jsou výsledkem práce kolektivu autorů, přičemž u tří z nich habilitant figuruje

jako první autor. Bohužel však není u článků uveden jeho autorský podíl. Články tvoří tematicky výrazně sevřený celek, což mimo jiné souvisí i s tím, že byly publikovány v poměrně krátkém časovém období posledních čtyř let. Zároveň je potřeba uvést, že habilitant se tématu regionalizace, resp. regionální taxonomie intenzivně věnuje více než deset let. Na svém pracovišti na olomoucké univerzitě je součástí vědeckého týmu, který především z hlediska kvantitativních přístupů představuje v této problematice v české geografii špičku.

Sám autor člení články do tří skupin: první je zaměřena převážně teoreticky (dva články), druhá metodologicky (2) a třetí aplikačně (5). Toto dělení je však víceméně formální – s výjimkou prvního článku, který je zaměřen jednoznačně na teoretické koncepce týkající se funkčních geografických regionů, se již další články vyznačují významným metodologickým přínosem a ve všech se pracuje s empirickými daty, což slouží jak k ověření metodologických postupů, tak v řadě případů dochází k novým zjištěním týkajícím se především regionální diferenciace Česka.

Jak již jsem uvedl všechny články zařazené do habilitačního spisu byly publikovány v kvalitních vědeckých časopisech. Tzn., že prošly náročným recenzním řízením a jsou tedy na vysoké odborné úrovni. Proto není potřeba v rámci posudku jednotlivé články podrobně hodnotit.

Za nejprínosnější považuji tři články. Jeden z hlediska dopadu na českou geografii, další dva svým metodologickým významem přesahujícím národní rámce. Teoreticky zaměřený článek (Klapka, P., Halás, M. 2016. *Conceptualising patterns of spatial flows: Five decades of advances in the definition and use of functional regions. Moravian Geographical Reports 24 (2), 2–11.*) spolu s teoreticko-metodologickou první částí habilitačního spisu a některými přechozími pracemi autora přináší do české geografie nové pohledy na možnosti regionálního členění území. I když ve svých základech se jedná o přístupy, které se především v anglosaské literatuře diskutují již desítky let, v Česku se problematika širěji chápaného konceptu regionální taxonomie a s ní spojené problematiky funkčních geografických regionů začíná objevovat teprve nedávno a zásluhu na jejím zviditelnění má především vědecký tým olomouckých geografů, jehož je habilitant nedílnou součástí. Další dva články (Halás, M., Klapka, P., Bednář, M., Tonev, P. 2015. *An alternative definition and use for the constraint function for rule-based methods of functional regionalisation. Environment and Planning A 47 (5), 1175–1191* a Halás, M., Klapka, P., Kladiwo, P. 2014. *Distance-decay functions for daily travel-to-work flows. Journal of Transport Geography 35, 107–119.*) jsou, jak již jsem uvedl, cenné z hlediska metodologických inovací. V prvním případě se jedná o užití alternativních funkcí omezení k původnímu algoritmu CURDS při vymezování funkčních regionů. Ve druhém pak o konstrukci specifické funkce vyjadřující pokles intenzity územní interakce při růstu vzdálenosti od regionálních center. Významnost tohoto článku pak podtrhuje ten fakt, že patří z celého souboru k nejcitovanějším – v září 2019 na WoS 25 citaci (bez autocitací), z nichž je

většina mimo Česko. Významná část dalších příspěvků je orientována na aplikaci pokročilých metod při vymezení funkčních regionů na příkladě Česka, resp. vybraných střeoevropských států. Z tohoto zaměření se poněkud vymyká příspěvek věnovaný problematice administrativního členění Slovenska ve vztahu k širěji chápaným politicko-geografickým faktorům (Halás, M., Klapka, P. 2017. *Functionality versus gerrymandering and nationalism in administrative geography: lessons from Slovakia. Regional Studies* 51 (10), 1568–1579). Vedle vlastní metodiky zde významnou úlohu hraje obsahová stránka, kde je primárně řešen rozpor mezi funkčností administrativních celků a politickými vlivy vyvolanými nacionalistickými tendencemi.

Přínos habilitační práce vidím v teoretické, a především metodologické oblasti, a to jak v první teoreticko-metodologické části práce, tak i ve druhé tvořené souborem článků. Autor patří dlouhodobě k nejvýznamnějším odborníkům v české geografii zabývajícími se rozvojem kvantitativních metod a jejich aplikacemi v první řadě v oblasti vymezení funkčních regionů. Oceňuji tematickou sevřenost vybraných článků, což u geografických prací tohoto typu nebývá tak běžným jevem. Přes kladné hodnocení předložená práce je samozřejmě díky „složitosti“ geografické reality možné mít řadu diskusních připomínek a otázek. Autor si je vědom problematice kvality využívané datové základny, přesto mohla být této otázce věnována větší pozornost. Ne vždy jsou také data detailně specifikována. Např. při použití dat o vnitrostátní migraci není jasné, zda jsou také zahrnuti zde žijící cizinci, jejichž prostorové vzorce chování mohou být poněkud odlišné od chování českého obyvatelstva. Diskusi může také vyvolat odvození objemu vnitroobecní migrace od objemu vnitroobecní dojížděky za prací. Také řada interpretací zjištěných výsledků má občas spíše spekulativní charakter (viz např. snahy o vysvětlení rozdílů mezi středisky při použití funkce distance-decay). Uvedené připomínky nijak nesnižují kvalitu metodických postupů obsažených v práci ani získaných výsledků.

Otázky do diskuse.

V práci jsou převážně jako interakční data používány údaje o dojížděce za prací. Jaká je jejich kvalita? Je možné je něčím nahradit?

V práci se při vymezení územních jednotek na mikroregionální úrovni používá celoplošně pro celé území Česka vždy jednotná metodika, přičemž charakter územních jednotek v urbanizovaných prostorech (aglomerace Prahy, Brna apod.) je jiný než v periferních územích. Nebylo by vhodné pro tyto odlišné typy uvažovat i o rozdílných metodických postupech?

Jak byste zhodnotil možnosti tradičních metod vymezení regionů v Česku s vámi používanými způsoby vymezení funkčních regionů?

Závěrem lze konstatovat, že habilitační práce Mgr. Pavla Klapky, Ph.D. je zpracována kvalitně jak po obsahové, tak po formální stránce. Prokazuje autorův široký rozhled v zahraniční i

domácí literatuře a jeho excelentní znalosti v oblasti kvantitativních metod užívaných v geografii. Výsledky jeho práce jsou cenným příspěvkem k rozvoji české geografie. Autor má bezpochyby předpoklady dalšího odborného růstu. Z výše uvedených hodnocení jednoznačně vyplývá moje doporučení přijmout předloženou práci jako základ pro jmenování Mgr. Pavla Klapky, Ph.D. docentem v oboru sociální a regionální geografie.

✕

V Praze dne 15. října 2019

doc. RNDr. Zdeněk Čermák, CSc.